

Володимир Ватрас,

доктор юридичних наук, професор,
Заслужений юрист України,
професор кафедри цивільного права та
процесу Хмельницького університету
управління та права імені Леоніда Юзькова
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6822-7442>

Іван Калаур,

доктор юридичних наук, професор,
Заслужений юрист України,
професор кафедри цивільного права і процесу
Західноукраїнського національного
університету
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1736-6175>

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ НАДАННЯ НЕПОВНОЛІТНІЙ ОСОБІ ПОВНОЇ ЦИВІЛЬНОЇ ДІЄЗДАТНОСТІ У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

В науковій статті здійснено дослідження проблематики надання неповнолітній особі повної цивільної дієздатності у цивільному судочинстві. На підставі проведеного наукового дослідження, автори прийшли до висновку, що в практиці вирішення справ про надання неповнолітній особі повної цивільної дієздатності наявні ряд проблем, які слід вирішити. Зокрема, не визначеним залишається питання щодо правової природи відсутності згоди батьків чи інших законних представників особи при вирішенні відповідного питання органом опіки та піклування, а також щодо того, чи обов'язковим є подання заявником такого документа при поданні заяви про надання повної цивільної дієздатності до суду. Аналіз судової практики дозволяє вказати на тому, що достатнім є саме наявність негативного рішення органу опіки та піклування, а відсутність батьків на судовому засіданні не впливає на результат вирішення справи. У разі наявності згоди лише одного із батьків, або якщо батьки неповнолітньої особи померли або про них відсутні відомості, або якщо один із батьків внаслідок свого психічного розладу потребує постійного стороннього догляду, а також істотно обмежений у здатності розуміти значення своїх дій та керувати ними, що встановлено висновком психіатричної експертизи, вирішення питання органом опіки та піклування про надання повної цивільної дієздатності неповнолітній особі також є неможливим, а вирішується лише в судовому порядку. Однак, в законодавстві відповідні питання не визначені. В судовій практиці є випадки подання заяви про надання повної цивільної дієздатності одним із батьків неповнолітньої особи, органом опіки та піклування, прокурором, а не самою особою, хоча у цивільному процесуальному законодавстві вказано лише на відповідному праві неповнолітньої особи. У зв'язку із цим доцільно внести відповідні зміни до цивільного процесуального законодавства. Також слід прибрати вимогу щодо віку для особи, яка просить надати їй повну цивільну дієздатність у зв'язку із набуттям статусу матері, батька, і уточнити обставини, які має встановити суд для надання особі повної цивільної дієздатності.

Ключові слова: фізична особа, неповнолітня особа, цивільна дієздатність, цивільне судочинство, окреме провадження, надання повної цивільної дієздатності.

Vatras V. A., Kalaur I. R.

Current issues of granting a minor person full civil capacity in civil jurisdiction

In the scientific article, a study of the issue of providing a minor with full civil legal capacity in civil proceedings was carried out. Based on the conducted scientific research, the authors came to the conclusion that there are several problems that should be resolved in the practice of resolving cases on granting full civil legal capacity to a minor. In particular, the question of the legal nature of the absence of the consent of parents or other legal representatives of a person when deciding the relevant issue by the body of guardianship and guardianship, as well as whether it is mandatory for the applicant to submit such a document when applying for granting full civil legal capacity to the court, remains undefined. Analysis of court practice allows us to point out that the presence of a negative decision of the guardianship authority is sufficient, and the absence of parents at the court session does not affect the outcome of the case. In the case

of the consent of only one of the parents, or if the parents of the minor are dead or there is no information about them, or if one of the parents, due to his mental disorder, needs constant external care, and is also significantly limited in the ability to understand the meaning of his actions and manage them, which determined by the conclusion of the psychiatric examination, the resolution of the issue by the body of guardianship and care of granting full civil legal capacity to a minor is also impossible, and is resolved only in court. In this regard, appropriate changes should be made to Art. 35 of the Civil Code of Ukraine, in which to specify cases of lack of consent of parents (adoptive parents), guardian or body of guardianship and guardianship, as well as to provide that written consent is the consent certified in any way (as a separate document or as part of another document) of both parents (adopting parents), a guardian or a guardianship and guardianship body. In judicial practice, there are cases of submission of an application for full civil legal capacity by one of the minor's parents, the guardianship authority, the prosecutor, and not by the person himself, although the civil procedural legislation indicates only the relevant right of the minor. In this regard, it is advisable to make appropriate changes to Art. 301 of the Civil Procedure Code of Ukraine, which provides for the right to submit a corresponding application by guardianship and care authorities, the prosecutor, one of the child's parents or another legal representative of the child. It is also necessary to harmonize the provisions of Art. 301 of the Civil Procedure Code of Ukraine and Art. 35 of the Civil Code of Ukraine, removing the age requirement for a person who requests to be granted full civil legal capacity in connection with the acquisition of the status of mother, father, and clarifying the circumstances that must be established by the court in order to grant a person full civil legal capacity.

Keywords: individual, minor, civil capacity, civil proceedings, separate proceedings, provision of full civil capacity.

Постановка проблеми. Будь-яка фізична особа є носієм цілої низки особистих немайнових або майнових прав та обов'язків і потенційно може бути учасником цивільних, сімейних, житлових, трудових та інших правовідносин, реалізуючи відповідні права, набуваючи нові або виконуючи обов'язки як суб'єкта відповідних правовідносин. В той же час, можливість самостійної реалізації суб'єктивних прав та виконання юридичних обов'язків як правило обмежується для осіб, які не досягли повноліття, визнані судом недієздатними або дієздатність яких обмежена. За загальним правилом, визначеним у ст. ст. 31 і 32 Цивільного кодексу України, неповнолітня фізична особа має лише часткову (для осіб до чотирнадцяти років) дієздатність, коли вона вправі вчиняти лише дрібні побутові правочини та здійснювати особисті немайнові права на результати інтелектуальної, творчої діяльності, що охороняються законом, або неповну (для осіб від чотирнадцяти до вісімнадцяти років) дієздатність, коли на вчинення окремих правочинів необхідною є згода батьків неповнолітньої особи або її законних представників. В той же час, відповідно до ст. 35 Цивільного кодексу України, можливим є надання повної цивільної дієздатності особі, яка досягла шістнадцяти років і працює за трудовим договором (або бажає займатися підприємницькою діяльністю), а також неповнолітній особі, яка записана матір'ю або батьком дитини [1]. Відповідне рішення ухвалюється органом опіки та піклування, у разі наявності письмової згоди батьків (усиновлювача) або піклувальника; при відсутності такої згоди – відповідне рішення ухвалюється судом в порядку окремого провадження відповідно до правил, визначених цивільним процесуальним законодавством. Попри те, що відповідне положення було наявне ще в первинній редакції Цивільного кодексу України, а процедура надання повної цивільної дієздатності у Цивільному процесуальному кодексі України була присутня ще з 2004 року, на даний час в цивільно-правовій доктрині та судовій практиці наявні окремі проблеми у відповідній сфері, що підтверджує необхідність проведення подальших наукових досліджень актуальних питань надання неповнолітній особі повної цивільної дієздатності у цивільному судочинстві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика надання неповнолітній особі повної цивільної дієздатності у цивільному судочинстві досліджувалася рядом науковців, таких як Н. Л. Бондаренко-Зелінська, Р. Я. Демків, Н. А. Д'ячкова І. В. Жилінкова, Н. О. Ключковська, І. В. Жукевич, М. В. Логвінова, З. В. Ромовська, С. Д. Фурса, однак у зазначеній галузі наукового дослідження зберігається дискусія та суперечності, що підтверджує актуальність подальших наукових досліджень у цій сфері.

Формулювання цілей статті. Метою статті є наукове дослідження актуальних питань надання неповнолітній особі повної цивільної дієздатності у цивільному судочинстві.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відповідно до ст. 293 Цивільного процесуального кодексу України, справи про надання неповнолітній особі повної цивільної дієздатності розглядаються у порядку окремого провадження. Заява про надання повної цивільної дієздатності подається до місцевого загального суду за місцем проживання неповнолітньої особи. Право подання такої заяви має лише неповнолітня особа, яка досягла шістнадцяти років. У разі, якщо заявник проживає за межами України, підсудність визначається за клопотанням заявника ухвалою судді Верховного Суду. Обов'язковою стороною справи є

заявник, а також його батьки (чи один із них), або усиновлювачі, або піклувальник, а також представники органів опіки та піклування [2]. У той же час, аналіз процесуального порядку вирішення справ про надання повної цивільної дієздатності дозволяє зробити висновки про деякі проблеми прикладного характеру.

Першим проблемним аспектом вирішення питання про надання повної цивільної дієздатності неповнолітній особі судом є саме питання щодо правової природи письмового документа «відсутність згоди батьків чи інших законних представників особи при вирішенні відповідного питання органом опіки та піклування», а також щодо того, чи обов'язковим є подання заявником такого документа при поданні заяви про надання повної цивільної дієздатності до суду. В законодавстві щодо цього немає відповіді. Як вказує Н. Ключковська, згода батьків (усиновлювачів) або піклувальника повинна виражатись у письмовій формі (втім вона не визначає вимоги до такого документа). При цьому невирішеним залишається питання щодо необхідності присутності батьків на засіданні органу опіки та піклування, де вирішується питання про надання повної цивільної дієздатності їхній дитині, та у разі їх відсутності – щодо юридичної сили наданої ними згоди у простій письмовій формі. На думку науковця, для підтвердження достовірності надання згоди батьками необхідна їхня особиста присутність на засіданні органу опіки та піклування, а у разі ж відсутності можливості у батьків чи одного з них особисто прибути на вказане засідання, доцільно передбачити законодавчу вимогу щодо обов'язкового нотаріального засвідчення такої згоди [3, с. 17]. На думку Н. Л. Бондаренко-Зелінської, до заяви до суду про надання повної цивільної дієздатності неповнолітній повинен подати докази наявності незгоди батьків на емансипацію, однак на її думку письмова форма такої незгоди може виявлятися й у простому підписі у заяві неповнолітнього; при цьому, можливим є й подання заявником не доказів наявності незгоди батьків на емансипацію, а рішення органу опіки та піклування, яким відмовлено у наданні повної цивільної дієздатності з підстав незгоди батьків на це. Оскільки батьки в подальшому будуть залучатися до справи, їхні заперечення проти вимог заявника й будуть розцінюватися як незгода батьків щодо надання повної цивільної дієздатності неповнолітній особі [4, с. 111-112].

Аналіз судової практики дозволяє вказати на тому, що достатнім є саме наявність негативного рішення органу опіки та піклування, а відсутність батьків на судовому засіданні не впливає на результат вирішення справи (як впливає зокрема із рішення Іршавського районного суду Закарпатської області від 26 вересня 2022 року у справі № 301/2624/22, суд задовольнив заяву неповнолітньої особи і надав їй повну цивільну дієздатність, врахувавши, що заявник досягла шістнадцяти років, має дитину, для повноцінного здійснення прав та інтересів своєї дитини заявниця змушена звертатися до різних органів влади та інстанцій, але будучи неповнолітньою, так як має лише часткову цивільну дієздатність, що не дозволяє повноцінно здійснювати батьківські обов'язки по відношенню до своєї доньки, а тому потребує надання повної цивільної дієздатності [5]).

У разі наявності згоди лише одного із батьків, питання надання повної цивільної дієздатності вирішується також в судовому порядку. Так, відповідно до рішення Новотроїцького районного суду Херсонської області від 3 березня 2020 року у справі № 662/188/20, заявнику було відмовлено органом опіки та піклування у наданні їй повної цивільної дієздатності у зв'язку із народженням дитини, оскільки наявна згода матері заявника на надання повної цивільної дієздатності, а місцезнаходження батька заявника (і відповідно його позиція) є невідомим [6]. У рішенні Першотравневого районного суду Донецької області від 11 лютого 2021 року у справі № 266/5637/20, підставою для відмови органом опіки та піклування у наданні особі повної цивільної дієздатності стало також відсутність згоди батька на це, але з причини відсутності відомостей про те, хто є батьком заявника (відомості у свідоцтві про народження заявника про батька дитини було записано зі слів матері) [7]. У разі, якщо батьки неповнолітньої особи померли або про них відсутні відомості, вирішення питання органом опіки та піклування про надання повної цивільної дієздатності неповнолітній особі також є неможливим, а вирішується лише в судовому порядку [8]. Це ж саме стосується випадків, якщо згода на надання повної цивільної дієздатності не може бути надана, оскільки один із батьків внаслідок свого психічного розладу потребує постійного стороннього догляду, а також істотно обмежений у здатності розуміти значення своїх дій та керувати ними, що встановлено висновком психіатричної експертизи [9].

Таким чином, виникає питання щодо уточнення диспозиції ст. 35 Цивільного кодексу України, в якій передбачити, що письмовою згодою батьків (усиновлювачів), піклувальника або органу опіки та піклування є будь-яким чином засвідчена згода (як окремий документ або як частина іншого документа) обох з батьків (усиновлювачів), піклувальника або органу опіки та піклування. Слід також передбачити, що у разі, якщо батьки неповнолітньої особи померли або перебувають у стані, який унеможливує надання письмової згоди щодо надання повної цивільної дієздатності, неповнолітня особа вправі звернутися до

суду без попереднього звернення до органу опіки та піклування. Це дозволить пришвидшити прийняття судового рішення про надання такій особі повної цивільної дієздатності з метою захисту особистих немайнових чи майнових прав неповнолітньої особи, забезпечення реалізації таких прав.

Як зазначає Н. Л. Бондаренко-Зелінська, потребує законодавчого вирішення питання про можливість представництва інтересів неповнолітньої особи в справах про надання останній повної цивільної дієздатності. Адже її представником фактично не може виступати законний представник, оскільки останній братиме участь у справі як заінтересована особа [10, с. 61]. Водночас, слід зазначити, що в судовій практиці є випадки подання заяви про надання повної цивільної дієздатності одним із батьків неповнолітньої особи, а не самою особою, хоча із змісту Цивільного процесуального кодексу України це прямо не впливає. Так, 28 серпня 2023 року заявник як законний представник своєї доньки звернувся до суду із заявою, у якій просить суд надати останній повну цивільну дієздатність (у зв'язку із тим, що вона народила дитину, однак є неповнолітньою та має часткову цивільну дієздатність, тому не має можливості повноцінно здійснювати свої батьківські обов'язки по відношенню до своєї новонародженої дитини). Суд дійшов висновку, що наведені заявником обставини є об'єктивними та підтверджені належними доказами, та можуть бути враховані судом при прийнятті рішення про надання неповнолітній особі повної цивільної дієздатності [11]. На нашу думку, це цілком узгоджується із можливістю батьків (усиновителів) чи піклувальника захищати права, свободи та інтереси неповнолітніх осіб віком від чотирнадцяти до вісімнадцяти років, що не заперечує права останніх здійснювати цей захист самостійно. Як зазначає Р. Я. Демків, аналізуючи судові рішення у справах про надання неповнолітній особі повної цивільної дієздатності, можна знайти випадки, коли в інтересах неповнолітніх (правда, яким вже виповнилося шістнадцять років) до суду звертаються інші органи, переважно органи опіки й піклування, зрідка – й прокурор. В той же час, в судовій практиці наявні випадки повернення заяв відповідних органів, оскільки у ст. 301 Цивільного процесуального кодексу України правом подавати заяву про надання повної цивільної дієздатності наділено лише саму неповнолітню особу [12, с. 163]. На нашу думку, слід внести відповідні зміни до ст. 301 Цивільного процесуального кодексу України, в якій передбачити право подавати відповідну заяву й органами опіки та піклування, прокурором, одним із батьків дитини чи іншим законним представником дитини.

Ще однією проблемою, пов'язаною із вирішенням справ про надання неповнолітній особі повної цивільної дієздатності є те, що відповідно до ст. 301 Цивільного процесуального кодексу України, заява про надання повної цивільної дієздатності може бути подана лише особою, яка досягла шістнадцяти років, однак відповідно до ст. 35 Цивільного кодексу України, вимоги щодо віку визначені лише для випадків надання повної цивільної дієздатності особі, яка працює за трудовим договором або бажає займатися підприємницькою діяльністю; що стосується випадків, коли підставою для надання повної цивільної дієздатності є народження дитини і набуття статусу матері або батька дитини, то ст. 35 Цивільного кодексу України вимог щодо віку неповнолітньої особи не містить, а отже право на подання відповідної заяви мали б мати і особи, які не досягли шістнадцяти років.

В науковій літературі також зазначається, що для надання особі повної цивільної дієздатності недостатньо встановити тільки зазначені у ст. 35 Цивільному кодексі України факти, оскільки предмет доказування у цих справах становлять також факти, які свідчать про наявність у неповнолітньої особи волі, рівня зрілості та свідомості, достатніх для здійснення дій, спрямованих на набуття цивільних прав і обов'язків, та про її здатність усвідомлювати наслідки цих дій та нести самостійну відповідальність [13, с. 136]. На нашу думку, слід передбачити відповідні питання у Цивільному процесуальному кодексі України.

Висновки. На основі проведеного дослідження приходимо до наступних висновків.

В практиці вирішення справ про надання неповнолітній особі повної цивільної дієздатності наявні ряд проблем, які слід вирішити. Зокрема, не визначеним залишається питання щодо правової природи відсутності згоди батьків чи інших законних представників особи при вирішенні відповідного питання органом опіки та піклування, а також щодо того, чи обов'язковим є подання заявником такого документа при поданні заяви про надання повної цивільної дієздатності до суду. Аналіз судової практики дозволяє вказати на тому, що достатнім є саме наявність негативного рішення органу опіки та піклування, а відсутність батьків на судовому засіданні не впливає на результат вирішення справи. У разі наявності згоди лише одного із батьків, або якщо батьки неповнолітньої особи померли або про них відсутні відомості, або якщо один із батьків внаслідок свого психічного розладу потребує постійного стороннього догляду, а також істотно обмежений у здатності розуміти значення своїх дій та керувати ними, що встановлено висновком психіатричної експертизи, вирішення питання органом опіки та піклування про надання повної цивільної дієздатності неповнолітній особі також є неможливим, а вирішується лише в судовому порядку. Однак, в законодавстві

відповідні питання не визначені. В судовій практиці є випадки подання заяви про надання повної цивільної дієздатності одним із батьків неповнолітньої особи, органом опіки та піклування, прокурором, а не самою особою, хоча у цивільному процесуальному законодавстві вказано лише на відповідному праві неповнолітньої особи. У зв'язку із цим доцільно внести відповідні зміни до цивільного процесуального законодавства. Також слід прибрати вимогу щодо віку для особи, яка просить надати їй повну цивільну дієздатність у зв'язку із набуттям статусу матері, батька, і уточнити обставини, які має встановити суд для надання особі повної цивільної дієздатності.

Список використаних джерел

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року (із наступними змінами та доповненнями). *Верховна Рада України – Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 5.09.2023)
2. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 року (із наступними змінами та доповненнями). *Верховна Рада України – Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text> (дата звернення: 5.09.2023)
3. Ключковська Н. Підстави та порядок надання повної цивільної дієздатності неповнолітній особі. *Підприємство, господарство і право*. 2018. № 7. С. 16-21.
4. Бондаренко-Зелінська Н. Л. Емансипація неповнолітніх: цивільно-правовий аспект. *Університетські наукові записки*. 2008. № 4 (28). С. 109-113.
5. Рішення Іршавського районного суду Закарпатської області від 26 вересня 2022 року у справі № 301/2624/22. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106442680> (дата звернення: 7.09.2023)
6. Рішення Новотроїцького районного суду Херсонської області від 3 березня 2020 року у справі № 662/188/20. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/88010402> (дата звернення: 7.09.2023)
7. Рішення Першотравневого районного суду Донецької області від 11 лютого 2021 року у справі № 266/5637/20. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94914619> (дата звернення: 7.09.2023)
8. Рішення Канівського міськрайонного суду Черкаської області від 4 серпня 2023 року у справі № 697/1444/23. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112624434> (дата звернення: 7.09.2023)
9. Рішення Новоодеського районного суду Миколаївської області від 9 листопада 2023 року у справі № 482/122/23. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114789169> (дата звернення: 7.09.2023)
10. Бондаренко-Зелінська Н. Л. Особливості відкриття провадження у справах про надання неповнолітній особі повної цивільної дієздатності. *Університетські наукові записки*. 2009. № 1 (29). С. 60-64.
11. Рішення Жовтневого районного суду міста Кривого Рогу Дніпропетровської області від 29 вересня 2023 року у справі № 212/6478/23. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113808298> (дата звернення: 8.09.2023)
12. Демків Р. Я. Особливості надання повної цивільної дієздатності (емансипація) неповнолітній особі, яка записана матір'ю або батьком дитини. *Порівняльно-аналітичне право*. 2020. № 1. С. 161-164.
13. Жукевич І. В. Проблеми судового розгляду цивільних справ про надання неповнолітній особі повної цивільної дієздатності. *Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького*. 2014. № 10. С. 132-138.

References

1. Tsyvilnyi kodeks Ukrainy (iz nastupnymy zminamy ta dopovnenniamy) vid 16 sichnia 2003 roku [Civil Code of Ukraine (with subsequent amendments and additions) from 2003, January 16]. *Verkhovna Rada Ukrainy – Zakonodavstvo Ukrainy – Verkhovna Rada of Ukraine – Legislation of Ukraine*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> [in Ukrainian]
2. Tsyvilnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy (iz nastupnymy zminamy ta dopovnenniamy) vid 18 bereznia 2004 roku [Civil Procedure Code of Ukraine (with subsequent amendments and additions) from 2004, March 18]. *Zakonodavstvo Ukrainy – Legislation of Ukraine*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> [in Ukrainian]

3. Kliuchkovska, N. (2018). Pidstavy ta poriadok nadannia povnoi tsyvilnoi diiezdatnosti nepovnolitnii osobi [Grounds and procedure for granting full civil legal capacity to a minor]. *Pidpriemnytstvo, gospodarstvo i parvo – Entrepreneurship, economy and law*, 7, 16-21 [in Ukrainian]
4. Bondarenko-Zelinska, N. L. (2008). Emansypatsiia nepovnolitnikh: tsyvilno-pravovyi aspekt [Emancipation of minors: civil and legal aspect]. *Universytetski naukovy zapysky – University scientific notes*, 4 (28), 109-113 [in Ukrainian]
5. Rishennia Irshavskoho raionnoho sudu Zakarpatskoi oblasti vid 26 veresnia 2022 roku u spravi № 301/2624/22 [Decision of the Irshavy District Court of Zakarpattia Oblast from 2022, September 26 in case No. 301/2624/22]. *Yedynyi derzhavnyi reiestr sudovykh rishen – Unified state register of court decisions*. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106442680> [in Ukrainian]
6. Rishennia Novotroitskoho raionnoho sudu Khersonskoi oblasti vid 3 bereznia 2020 roku u spravi № 662/188/20 [Decision of the Novotroitsk District Court of the Kherson Region from 2020, March 3 in case No. 662/188/20]. *Yedynyi derzhavnyi reiestr sudovykh rishen – Unified state register of court decisions*. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/88010402> [in Ukrainian]
7. Rishennia Pershotravnevoho raionnoho sudu Donetskoi oblasti vid 11 liytoho 2021 roku u spravi № 266/5637/20 [Decision of the May Day District Court of Donetsk Region from 2021, February 11 in case No. 266/5637/20]. *Yedynyi derzhavnyi reiestr sudovykh rishen – Unified state register of court decisions*. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94914619> [in Ukrainian]
8. Rishennia Kanivskoho miskraionnoho sudu Cherkaskoi oblasti vid 4 serpnia 2023 roku u spravi № 697/1444/23 [Decision of the Kaniv City and District Court of the Cherkasy Region from 2023, August 4 in case No. 697/1444/23]. *Yedynyi derzhavnyi reiestr sudovykh rishen – Unified state register of court decisions*. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112624434> [in Ukrainian]
9. Rishennia Novoodeskoho raionnoho sudu Mykolaivskoi oblasti vid 9 lystopada 2023 roku u spravi № 482/122/23 [Decision of the Novo Odesa District Court of the Mykolaiv Region from 2023, November 9 in case No. 482/122/23]. *Yedynyi derzhavnyi reiestr sudovykh rishen – Unified state register of court decisions*. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114789169> [in Ukrainian]
10. Bondarenko-Zelinska, N. L. (2009). Osoblyvosti vidkryttia provadzhennia u spravakh pro nadannia nepovnolitnii osobi povnoi tsyvilnoi diiezdatnosti [Peculiarities of opening proceedings in cases of granting full civil legal capacity to a minor]. *Universytetski naukovy zapysky – University scientific notes*, 1 (29), 60-64 [in Ukrainian]
11. Rishennia Zhovtnevoho raionnoho sudu mista Kryvoho Rohu Dnipropetrovskoi oblasti vid 29 veresnia 2023 roku u spravi № 212/6478/23 [Decision of the October District Court of Kryvyi Rih, Dnipropetrovsk Region from 2023, September 29 in case No. 212/6478/23]. *Yedynyi derzhavnyi reiestr sudovykh rishen – Unified state register of court decisions*. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113808298> [in Ukrainian]
12. Demkiv, R. Ya. (2020). Osoblyvosti nadannia povnoi tsyvilnoi diiezdatnosti (emansypatsiia) nepovnolitnii osobi, yaka zapysana matiriu abo batkom dytyny [Peculiarities of granting full civil legal capacity (emancipation) to a minor registered by the child's mother or father]. *Porivnialno-analitychne parvo – Comparative and analytical law*, 1, 161-164 [in Ukrainian]
13. Zhukevych, I. V. (2014). Problemy sudovoho rozghliadu tsyvilnykh sprav pro nadannia nepovnolitnii osobi povnoi tsyvilnoi diiezdatnosti [Problems of judicial review of civil cases on granting full civil legal capacity to a minor]. *Naukovo-informatsiinyi visnyk Ivano-Frankivskoho universytetu prava imeni Korolia Danyla Halytskoho – Scientific and information bulletin of the Ivano-Frankivsk University of Law named after King Danylo Halytskyi*, 10, 132-138 [in Ukrainian]

Стаття надійшла до редакції 18.09.2023